

11.1. พิสูจน์สมมุติฐาน และสรุปผลการวิเคราะห์

ในการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจกับขบวนการคัดค้าน โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า 2 แห่ง ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ โรงไฟฟ้าหิโนกรุดของบริษัทยูเนี่ยนพาวเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด และโรงไฟฟ้าบ่อนอกของบริษัท กัลที เพาเวอร์ เจเนอเรชั่น จำกัด

ทั้ง 2 โครงการนี้ เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนอิสระ (IPP) ที่มุ่งเปิดโอกาสให้เอกชนได้เข้ามาเป็นผู้ผลิตไฟฟ้าแทนการผูกขาด ซึ่งตั้งแต่ปี 2535 สพช. เป็นตัวหลักในการผลักดันให้เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสการทำให้เป็นเอกชน (privatization) และยังเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาชายฝั่งตะวันตก (WSB) ซึ่งมีเป้าหมายที่ทำให้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นเขตอุตสาหกรรมหนักอีกแห่งหนึ่งของประเทศ

ขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอกนั้น ได้กำเนิดจากการรวมตัวกันของประชาชนผู้รักและหวงแหนท้องถิ่น ที่ตำบลบ่อนอกในปี 2538 และที่บ้านกรุด ในปี 2540 ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน การตระหนักถึง “วิกฤติ” ที่อาจเกิดผลกระทบต่อชุมชนอันเนื่องมาจากการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ได้ขยายตัวขึ้นเรื่อยๆ และนำไปสู่เหตุผลต่างๆ ในขบวนการคัดค้าน โดยผ่านกระบวนการค้นพบความจริงของปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าทั้งสองโรง ในการต่อสู้ที่ผ่านมา ที่ชาวบ้านกรุดและบ่อนอก เรียกร้องมาโดยตลอด สรุปก็คือ ต้องการให้ชุมชนบ้านกรุดและบ่อนอก ถูกพัฒนาไปทิศทางที่เหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่พวกเขาดำเนินมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะป็นในด้านการประมง การเกษตรหรือการท่องเที่ยว ควรเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมของชุมชน มิใช่เป็นเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม

วิธีการของชาวบ้านกรุดและบ่อนอกในการต่อสู้ เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตแบบยั่งยืน และศักดิ์ศรีของชุมชนนั้น มีทั้งการยื่นหนังสือถึงหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ คือตั้งแต่ส่วนพื้นที่ไปจนถึงส่วนกลาง รวมทั้งการยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี และการชุมนุม แสดงความคิดเห็นคัดค้านโครงการ

นอกจากนั้น ยังมีกรฮีดอำนาจองค์การปกครองท้องถิ่นเพื่อที่จะนำอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือในขบวนการ การใช้สิทธิทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อเรียกร้องให้รัฐและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เปิดเผยสัญญาซื้อขายกระแสไฟฟ้า ที่เป็นการลงนามระหว่างโรงไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ.) กับบริษัทเอกชนเจ้าของโครงการ ฯลฯ

ลักษณะที่เห็นได้ชัดของขบวนการคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหิโนกรุดและบ่อนอก คือ ความสามารถในการยื่นข้อต่อสู้ของชาวบ้าน ด้วยวิธีการต่างๆ ตามหลักสิทธิของประชาชน ทั้งในและนอกรัฐธรรมนูญ คำถามที่เกิดขึ้นตามมา คือ อะไรเป็นเงื่อนไขที่เสริมสร้างความสามารถในการต่อสู้

นักวิชาการในสำนักทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากร สอนให้เรามีความรู้ความเข้าใจกับกรอบการวิเคราะห์ เพื่อที่จะตอบคำถามข้างต้น ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2545: 21) สรุปว่า “...resource mobilization theory ...วิเคราะห์ว่า ขบวนการจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีกำลังทรัพย์ (ทรัพยากร)...” (A.R. Garber and Zald (1987: 293) เสนอว่า “...เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับขบวนการทางสังคม เราต้องทำความเข้าใจกับขบวนการทางสังคมในฐานะเป็นเค้าโครงร่าง (configuration) และเป็นส่วนใน โครงสร้างที่กำหนดลักษณะ

ของขบวนการนั้น...” และ Hasegwa Kouichi (1985: 138) กล่าวว่า ทรัพยากรจะถูกนำเข้ามาในองค์กรการเคลื่อนไหวโดยผ่านช่องทางที่เชื่อมโยงกันระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวกับองค์กรอื่นๆ และแปรรูปออกมาเป็นอิทธิพล พลังมวลชน หรืออำนาจต่อรอง

กล่าวคือ เงื่อนไขสำคัญที่กำหนดความสามารถขององค์กรการเคลื่อนไหว คือ ปริมาณทรัพยากรปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวกับองค์กรอื่นๆ ที่อุทกหนุณทรัพยากรให้แก่องค์กรการเคลื่อนไหว (ระบบพันธมิตร: alliance system) เงื่อนไขอีกอย่างหนึ่งที่ Klandermands (1991: 34-38; 1992) กล่าวไว้ ก็คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร กับ องค์กรอื่นๆ ที่ขัดขวางการระดมทรัพยากรขององค์กรการเคลื่อนไหว (ระบบความขัดแย้ง: conflict system)

สรุปก็คือ ความเข้มแข็งขององค์กรการเคลื่อนไหว (C) ความสามารถในการระดมทรัพยากร (R) ปริมาณทรัพยากรที่สามารถนำเข้าจากระบบพันธมิตร (Ra) และปริมาณทรัพยากรที่หายไปเนื่องจากการได้กลับของระบบความขัดแย้ง (Rc) จะมีความเกี่ยวข้องกันดังนี้

$$C = R = Ra - Rc$$

Aveni (1978: 186) กล่าวว่า “...ความสัมพันธ์แบบการเชื่อมโยงกัน (linkage) เป็นเครื่องมือสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหวในการระดมทรัพยากร...องค์กรการเคลื่อนไหวที่เชื่อมโยงกับองค์กรอื่นๆ จำนวนน้อย มักจะมีความสามารถในการระดมทรัพยากรน้อย ทำให้องค์กรการเคลื่อนไหว่นั้น ไม่ค่อยพัฒนาขึ้นมาเท่าใด...” และกล่าวต่อว่า “... องค์กรการเคลื่อนไหวใดจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวกับองค์กรและบุคคลอื่นๆ ในสังคม...” (Aveni 1978: 187) กล่าวคือ ปริมาณทรัพยากรที่สามารถนำเข้าจากระบบพันธมิตร (Ra) นั้น ถูกกำหนดโดยระดับของความเข้มแข็งของการเชื่อมโยงกัน (linkage strength: Ls) กับ ระดับของความกว้าง (จำนวน) ของการเชื่อมโยงกัน (linkage breadth: Lb)

ที่สำคัญก็คือ ด้านระบบความขัดแย้ง ความเข้มแข็งของระบบความขัดแย้งในการได้กลับ(C') ก็ถูกกำหนดโดยความสามารถขององค์กรการได้กลับในการระดมทรัพยากร (R') และซึ่งถูกกำหนดโดยระดับของความเข้มแข็งของการเชื่อมโยงกัน (linkage strength: L's) กับ ระดับของความกว้าง (จำนวน) ของการเชื่อมโยงกัน (linkage breadth: L'b) ระหว่างองค์กรต่างๆ ในระบบความขัดแย้งอย่างเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ สูตรที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ จะเขียนได้ดังนี้

$$C' = R' = L's, L'b$$

$$C = R = (Ls, Lb) - (L's, L'b)$$

จากสูตรนี้ จะเห็นได้ว่า เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับเงื่อนไขสำคัญที่เสริมสร้างความสามารถของกลุ่มชาวบ้านในขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก จำเป็นต้องทำความเข้าใจในเรื่องกระบวนการระดมทรัพยากร และปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร กลุ่ม และบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในขบวนการคัดค้านนั้น หรือที่เรียกกันว่า “สนามพหุสัมพันธ์ขององค์กร (multi-organizational field)” ในขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก นั่นคือ สิ่งที่จะต้องนำมาวิเคราะห์

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงตั้งประเด็นการวิเคราะห์ว่า **เงื่อนไขสำคัญในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่มีผลต่อกระบวนการระดมทรัพยากร**ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก นั่นคือ องค์กรการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ ข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสำรวจสอบถามแกนนำกลุ่มผู้คัดค้าน สมาชิกขององค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน(เอ็นจีโอ) และนักวิชาการ ที่มีบทบาทในขบวนการคัดค้าน ตลอดจนกลุ่มผู้สนับสนุน โครงการและผู้บริหารของบริษัทเจ้าของโครงการ นอกจากนี้ ยังนำข้อมูลสถิติ และข้อมูลเอกสารต่างๆ นำมาประกอบการศึกษาด้วย เพื่อที่จะพิสูจน์สมมุติฐานที่ว่า

- องค์กรการเคลื่อนไหว มีความสามารถในการระดมทรัพยากรมากเนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับองค์กร กลุ่ม เครือข่ายในระดับท้องถิ่น อย่างใกล้ชิด (สมมุติฐานที่ 1)
- การที่องค์กรการเคลื่อนไหว มีความเชื่อมโยงกัน (linkage) กับองค์กร กลุ่ม และเครือข่ายในระดับประเทศ ช่วยเสริมสร้างพันธมิตรขององค์กรการเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัด (สมมุติฐานที่ 2)

สำหรับสมมุติฐานที่ 1 จากผลการวิเคราะห์สนามพลังสัมพันธ์ขององค์กรในระดับท้องถิ่น ทั้งด้านบ้านกรูดและบ่อนอก เห็นว่า มีความถูกต้องตามที่ได้ตั้งสมมุติฐานเอาไว้

จากการศึกษาในบทที่ 6 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พบว่า สนามพลังสัมพันธ์ขององค์กรในพื้นที่บ้านกรูด มีลักษณะดังนี้

- กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด มีความซบเซาติดกันกับกลุ่มชาวประมงบ้านกรูด และกลุ่มเยาวชนรักษ์บ้านกรูด ทั้งในระดับปัจเจกชน (individual level) และระดับองค์กร (organizational level) กลุ่มทั้งสามนี้ ยังมีความซบเซาติดกันกับอดีตกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด ตลอดจน “เครือข่ายองค์กรแบบไม่เป็นทางการที่มีอยู่ล่วงหน้า (pre-existing informal organizational network)” ได้แก่ เครือข่ายทางสังคมทั่วไป อาทิ เครือญาติ สายสัมพันธ์เพื่อนพ้องกัน สายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาโดยวัตรงษ์ธรรมจักร เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชน ฯลฯ การที่มีความซบเซาติดกันหลายๆ ชั้นเหล่านี้ ทำให้ความผูกมัดกันภายในกลุ่มผู้คัดค้าน ทวีความเหนียวแน่นมากขึ้น
- พื้นที่บ้านกรูด มีการแบ่งการปกครอง เป็นสองส่วน ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านกรูด และอบต. รงชัย
- กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด แทบไม่มีการเชื่อมโยงกัน (linkage) กับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. รงชัย กลุ่มทางสังคมต่างๆ อาทิ คณะกรรมการพัฒนาสตรี (กพส.) ฯลฯ ที่อยู่ในเขตอบต. รงชัย เครือข่ายองค์กร กลุ่ม และบุคคลในเขตอบต. เหล่านั้น ผูกพันกันซึ่งกันและกัน โดยระบบอุปถัมภ์ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และมีความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์กับบริษัทเจ้าของโครงการ
- บริษัทเจ้าของโครงการ ทำงานมวลดชนตั้งแต่ช่วงแรกๆ เข้ามาจัดตั้งกลุ่มฝ่ายสนับสนุน ซึ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกำนันผู้ใหญ่ อบต. กลุ่มทางสังคมต่างๆที่อยู่ในเขตอบต. รงชัย เข้มแข็งขึ้น
- การทำให้เป็นเมือง ของชุมชนบ้านกรูด ทำให้ความเป็นชุมชน(communality) ลดน้อยลง

กล่าวคือ กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด ผูกพันกับองค์กร กลุ่ม เครือข่ายที่มีอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรูด โดยมีการเชื่อมโยงกันที่เหนียวแน่น (strong linkage) อย่างไรก็ตาม มีความจำกัดของความกว้างในการเชื่อมโยงกัน (little breath of linkage) กับองค์กร กลุ่ม เครือข่าย ที่อยู่ในเขตอบต. ธงชัย พุคง่ายๆ ก็คือ ความเชื่อมโยงกัน(linkage) มีจำนวนน้อย

ด้านสนามพลังสัมพันธ์ขององค์กรในพื้นที่บ่อนอก มีลักษณะดังนี้

- กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก มีความซื่อสัตย์กับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ต้น กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มทางอาชีพในหมู่บ้านต่างๆ ความเชื่อมโยงกับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้น มีความกว้างมากขึ้นเป็นลำดับเนื่องจากความสำเร็จในการขับไล่กำนันผู้ใหญ่บ้านคนเก่า
- ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายคัดค้าน บางคน เป็นญาติสนิทกันซึ่งกันและกัน
- กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก มีความซื่อสัตย์กับอบต. บ่อนอกชุดปัจจุบัน ทั้งในระดับปัจเจกชน และระดับองค์กร และกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน กับ อบต. บ่อนอกชุดปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งสามส่วน(กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มกำนันผู้ใหญ่ อบต.) เชื่อมโยงกันซึ่งกันและกัน โดยสายสัมพันธ์ทางญาติ ทางเพื่อนพ้อง
- วัดสี่แยกบ่อนอก เป็นศูนย์กลางของชุมชน มีความสัมพันธ์กับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ที่สำคัญก็คือ เจ้าอาวาสวัดแห่งนี้ เป็นที่ชายของประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับกลุ่มผู้คัดค้านมีความเหนียวแน่นกว่าทางด้านบ้านกรูด
- กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก มีความซื่อสัตย์กับบริวาร และเครือข่ายของกำนันคนอดีต (บิดาและปู่ของแกนนำฝ่ายคัดค้าน)
- กลุ่มผู้สนับสนุนโครงการ เป็นกลุ่มอำนาจเก่า(อดีตกำนันผู้ใหญ่) บางคนยังดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน แต่ส่วนหนึ่งถูกไล่ออกจากตำแหน่งแล้ว กลุ่มนี้ยังรักษาริวารไว้ในหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้สนับสนุน แต่หมู่บ้านนั้นล้วนแต่เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรน้อยกว่า หมู่บ้านฝ่ายคัดค้าน
- บริษัทเจ้าของโครงการ ไม่ค่อยลงทุนในการทำงานมวลชน ได้สร้างความสัมพันธ์อย่างดีกับผู้ใหญ่บ้านไม่กี่คน ในขณะที่ด้านบ้านกรูด เจ้าของโครงการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่บ้านเกือบทุกหมู่บ้าน
- หมู่บ้านต่างๆ ในตำบลบ่อนอกยังมีความเป็นชุมชนมากกว่า ด้านบ้านกรูด
- ไม่มีการแบ่งการปกครองอย่างเหมือนบ้านกรูด

กล่าวคือ กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ผูกพันกับองค์กร กลุ่ม เครือข่ายที่มีอยู่ในตำบลบ่อนอกโดยมีการเชื่อมโยงกันที่เหนียวแน่น (strong linkage) และการเชื่อมโยงกันนั้น มีความกว้างมาก ไปถึงเกือบทุกหมู่บ้าน (great breath of linkage) ในขณะที่กลุ่มผู้สนับสนุน มีความจำกัด

การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด กับ กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ในเรื่องลักษณะสนามพลังสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในระดับท้องถิ่น สรุปได้ในตารางที่ 11. 1.

ตารางที่ 11.1. สรุปลักษณะของสนามพหุสัมพันธ์ขององค์กรในระดับท้องถิ่น

	ระบบพันธมิตร		ระบบความขัดแย้ง	
	linkage strength: Ls Strong /Weak	linkage breadth: Lb Great/Little	linkage strength: L's Strong /Weak	linkage breadth: L'b Great/Little
กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด(ba)	S	L	S	G
กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก(bo)	S	G	S	L
ความสามารถในการระดมทรัพยากร	Rba < Rbo		R'ba > R'bo	

หมายเหตุ: S หมายถึง Strong; W หมายถึง Weak; G หมายถึง Great; L หมายถึง Little

จากตารางนี้ สมมุติฐานได้ว่า กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก มีปริมาณทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ได้มากกว่า กลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กลุ่มรักษ์บ่อนอกมีความสามารถในการระดมทรัพยากรมากกว่า กลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด เนื่องจากสูตร $R = (Ls, Lb) - (L's, L'b)$ ลักษณะของสนามพหุสัมพันธ์ขององค์กรที่ทำให้องค์กรการเคลื่อนไหวสามารถเข้าถึงปริมาณทรัพยากรมากที่สุด $R (MAX)$ หรือ $R' (MIN)$ แสดงให้เห็นได้จากสูตร $R (MAX) = (LsS, LbG) - (L'sW, L'bL) = R' (MIN)$ ซึ่งส่วนระบบพันธมิตรของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก มีลักษณะเช่นเดียวกับสูตรนี้ได้แก่ $Rbo = (LsS, LbG) - (L'sS, LbL)$ ซึ่งหมายถึง $Rbo > R'bo$ และลักษณะของสนามพหุสัมพันธ์ขององค์กรที่ทำให้องค์กรในระบบความขัดแย้งสามารถเข้าถึงปริมาณทรัพยากรได้มากที่สุด $-R (MIN)$ หรือ $-R' (MAX)$ แสดงให้เห็นได้จากสูตร $-R (MIN) = (LsW, LbL) - (L'sS, L'bG) = -R' (MAX)$ ซึ่งระบบความขัดแย้งของกลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด มีลักษณะเช่นเดียวกับสูตรนี้ได้แก่ $Rba = (LsS, LbL) - (L'sS, L'bG)$ ซึ่งหมายถึง $Rba < R'ba$

กล่าวคือ จะกล่าวได้ว่า กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก น่าจะมีความสามารถสูงในการระดมทรัพยากร ในขณะที่กลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูด มีความสามารถต่ำในการระดมทรัพยากร ในส่วนถัดไป จะสรุปลักษณะกระบวนการระดมทรัพยากรด้านมวลชน ที่ได้วิเคราะห์ในบทที่ 9 เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องของสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้

การศึกษากระบวนการระดมทรัพยากรของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก พบว่า ด้านบ้านกรูด ในช่วงที่ผ่านมา มีความสามารถในการระดมผู้ชุมนุมได้มากที่สุดประมาณ 2,000 คนถึง 3,000 คน ในการชุมนุมโดยปรกติ ระดมผู้ชุมนุมได้ประมาณ 500 คน ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนคะแนนที่ฝ่ายคัดค้านได้ในการเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลตำบลบ้านกรูดและสมาชิกอบต. ให้เห็นว่า สัดส่วนคะแนนที่ฝ่ายคัดค้านได้ในการเลือกตั้งเทศบาลบ้านกรูด มีถึงร้อยละ 68 ของจำนวนคะแนนทั้งหมด และผู้สมัครฝ่ายคัดค้านได้ตำแหน่ง ส.ท. 11 ตำแหน่งจากตำแหน่ง ส.ท. ทั้งหมด 12 ตำแหน่ง และในการเลือกตั้งสมาชิกอบต. ผู้สมัครฝ่ายคัดค้านได้รับการเลือกตั้งมีเพียงคนเดียวก็ตาม แต่หากดูสัดส่วนคะแนนที่ฝ่ายคัดค้านได้นั้น มีร้อยละ 31 และในหมู่บ้านบางแห่ง ได้คะแนนถึงร้อยละ 40 กว่า และคิดโดยรวมสัดส่วนคะแนนที่ฝ่ายคัดค้านได้ในการเลือกตั้งทั้งสองครั้งแล้ว ปรากฏว่า คะแนนที่ฝ่ายคัดค้านได้นั้น มีมากถึงร้อยละ 49 ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้มีประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดจำนวนมากถึงเกือบครึ่งหนึ่งของผู้ลงคะแนนเสียงทั้งหมด แต่กลุ่มอนุรักษ์ไม่สามารถระดมมวลชนส่วนนี้ทั้งหมดได้ ส่วนที่กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด สามารถระดมมวลชนได้อย่างเต็มที่ก็คือ กลุ่มประชากรส่วนที่อยู่ในเขตเทศบาลบ้านกรูด

ในทางตรงกันข้าม การศึกษาในบทที่ 9 พบว่า กระบวนการระดมมวลชนของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ที่ผ่านมา เป็นไปอย่างราบรื่น ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนผู้ที่เข้าร่วมการชุมนุมของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

มีมากถึง 10,000 กว่าคน ในการชุมนุมครั้งใหญ่ และในการชุมนุมโดยปกติ กลุ่มรักษ์ท้องถิ่น บ่อนอกยังสามารถระดมมวลชนได้ประมาณ 1,000 คนอย่างสม่ำเสมอ ข้อมูลการเลือกตั้งสมาชิกอบต.บ่อนอก และผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก ให้เห็นว่า ผู้สมัครจากกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น บ่อนอก ได้คะแนนมากถึงร้อยละ 70-80 ขึ้นไปในทุกหมู่บ้าน ยกเว้นแต่หมู่บ้าน 2-3 แห่ง ที่ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้สนับสนุน ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก ให้เห็นว่า ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการอยู่มากถึงร้อยละ 80 กว่าในทุกหมู่บ้าน ยกเว้นแต่หมู่ 8 ซึ่งแกนนำฝ่ายสนับสนุนครอบงำตำแหน่งตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านจนถึงกรรมการกลุ่มทางอาชีพ

การศึกษาให้เห็นชัดเจนว่า มีความแตกต่างในเรื่องความสามารถในการระดมทรัพยากรด้านมวลชนระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก และจากการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 6 และบทที่ 9 ที่เกี่ยวข้องกัน จะเห็นว่า ลักษณะสนามพลังสัมพันธ์ขององค์กรในระดับท้องถิ่นกำหนดความสามารถของกลุ่มผู้คัดค้านในทั้งสองพื้นที่

อย่างที่ได้อ้างอิงไว้ ด้านกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด มีความสามารถค่อนข้างต่ำในการระดมทรัพยากรด้านมวลชน เนื่องจากว่า แม้มีความเชื่อมโยงกับองค์กร กลุ่ม เครือข่ายภายในชุมชนบ้านกรูดอย่างใกล้ชิด แต่ไม่ค่อยมีความเชื่อมโยงกับองค์กร กลุ่ม เครือข่ายภายในเขตอบต. รงชัย โดยเฉพาะไม่มีความผูกพันกับกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทั้งที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน มีความสำคัญในการระดมทรัพยากร¹

ในทางตรงกันข้าม ด้านกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก มีความสามารถสูงในการระดมทรัพยากรจากตำบลบ่อนอก เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับองค์กร กลุ่ม เครือข่ายต่างๆ อย่างใกล้ชิดและกว้างขวางในเกือบทุกหมู่บ้าน แต่ความสามารถนั้นยังมีความถูกจำกัดในหมู่บ้านที่มีผู้ใหญ่บ้านฝ่ายสนับสนุน เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านฝ่ายสนับสนุนได้รักษาบริวารของตัวเองไว้อย่างเหนียวแน่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก จึงไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับองค์กร กลุ่ม เครือข่ายต่างๆ ในหมู่บ้านนั้น ความแตกต่างในเรื่องความสามารถในการระดมทรัพยากรด้านมวลชน ที่ได้กล่าวข้างต้น นำไปสู่ความแตกต่างในเรื่องความสามารถในการระดมทรัพยากรเงินทุน และอำนาจการปกครองท้องถิ่นด้วย จากการสรุปผลการวิเคราะห์ในบทที่ 6 และบทที่ 9 ความถูกต้องของสมมุติฐานได้ถูกพิสูจน์แล้ว

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด มีความสามารถค่อนข้างน้อยในการระดมทรัพยากรระดับท้องถิ่นทั้งด้านมวลชน เงินทุน และอำนาจ แต่ก็ยังสามารถยื่นหยัดต่อผู้ได้อย่างเช่นเดียวกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก เป็นเพราะกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด สามารถนำทรัพยากรจากองค์กรในระบบพันธมิตรภายนอก จึงสามารถแก้ไขจุดอ่อนในการระดมทรัพยากรในระดับท้องถิ่นได้

กล่าวคือ นอกจากความสามารถในการระดมทรัพยากรในระดับท้องถิ่น เงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้การต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด มีความเข้มแข็ง คือ ความเชื่อมโยงกัน (linkage) ระหว่างองค์กรด้านระบบพันธมิตร (alliance system) ในระดับจังหวัด และในระดับประเทศซึ่งประกอบด้วยเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน ทนายความ องค์กรขบวนการประชาชนอื่นๆ กลุ่มนักวิชาการ ตลอดจนผู้คนที่มิอำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการในระบบการเมืองการปกครองปกติ อาทิ สมาชิกรัฐสภา และกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ องค์กรดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กันภายในภาคประชาชนอย่างกว้างขวาง ทำให้กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกสามารถระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองให้แก่ตัวเอง ทั้งนี้ ด้านกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ก็มีการเชื่อมโยงกันกับองค์กรในระบบพันธมิตรเช่นกัน และที่สำคัญก็คือ ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 7 ความสัมพันธ์แบบการร่วมกัน (coalition) ระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด กับ

กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ก็เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านสองกลุ่มสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างเข้มแข็ง

สรุปก็คือ ความสามารถหรือความเข้มแข็งในการต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ถูกกำหนดโดยความสามารถในการระดมทรัพยากรจากองค์กรพันธมิตรทั้งในระดับท้องถิ่น(L) ระดับจังหวัด (P) และระดับประเทศ (S) โดยรวมกัน ได้แก่

$$C = R = L ((Ls, Lb) - (L's, L'b)) + P ((Ls, Lb) - (L's, L'b)) + S ((Ls, Lb) - (L's, L'b))$$

การเติบโตของประชาสังคม ในช่วง 10 ปีเศษที่ผ่านมา ทำให้องค์กรขบวนการประชาชน มีโอกาสพัฒนาการเชื่อมโยงกันกับองค์กร กลุ่ม เครือข่าย และบุคคล ในสนามพหุสัมพันธ์ขององค์กรระดับจังหวัด คือ P (Ls, Lb) และระดับประเทศ คือ S (Ls, Lb) และการเปิดโอกาสทางการเมืองโดยการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ทำให้กลุ่มอนุรักษ์บ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกมีความสามารถในการระดมทรัพยากรจากองค์กรมากขึ้น และบุคคลที่มีบทบาทภายในระบบการเมืองการปกครองแบบปกติ แต่เดิมภาคขบวนการประชาชนแทบไม่มีช่องทางที่จะนำข้อเรียกร้องเข้าสู่ระบบการเมืองการปกครองแบบปกติ (conventional politics) ยกเว้นในกรณีที่มีนักการเมืองแบบประชานิยม หรือ *populism* (แต่ก็มีใช่เป็นช่องทางหรือ โอกาสทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง) กระบวนการความขัดแย้งจึงเป็นการเมืองนอกระบบ คือ การเมืองของการต่อสู้ (contentious politics) แต่ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เห็นได้ชัดว่า เขตแดนระหว่างการเมืองการปกครองแบบปกติ (conventional politics) กับการเมืองของการต่อสู้ (contentious politics) กำลังจะหายไป

อย่างไรก็ตาม ในบริบทสังคมและการเมืองไทย แม้ได้มีการเปิดโอกาสทางการเมืองกว้างขึ้น แต่ในบางครั้งก็ไม่ได้นำไปสู่การเสริมสร้างอำนาจต่อรองขององค์กรขบวนการประชาชนโดยทันที เนื่องจากยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงของเค้าโครงอำนาจทางการเมือง (configuration of power) กลุ่มอำนาจไตรภาคีซึ่งประกอบด้วยนักการเมือง เทคโนโลยี และนักธุรกิจ ยังครอบงำกระบวนการนโยบายอย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้ กลุ่มอำนาจไตรภาคียังครอบงำความคิด ทศนคติ และวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยซ้ำ “ราชการนิยม” “พัฒนานิยม” และวัฒนธรรมการเมืองแบบ “ธุรกิจการเมือง (interest politics)” สืบทอดมาเรื่อยๆ จนกระทั่งปัจจุบัน ในสภาพการณ์เช่นว่านี้ สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการประชาชนในประเทศไทย ก็คือ “เข้าถึงโอกาสได้ แต่ไม่สามารถได้รับความตอบสนองจากระบบได้” กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เป็นทางการ เปิดกว้างมากขึ้น แต่โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการ(คือ เค้าโครงอำนาจทางการเมือง) ยังปิดไว้อยู่

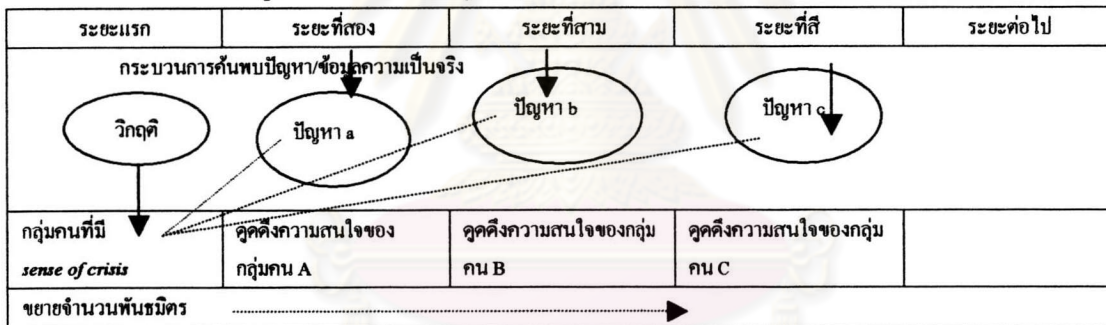
สำหรับสมมุติฐานที่ 2 ที่ได้ตั้งไว้ว่า ความเชื่อมโยงกัน (linkage) ระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวกับองค์กร กลุ่ม และเครือข่ายในระดับประเทศ ช่วยเสริมสร้างพันธมิตรขององค์กรการเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัด “จากผลการวิเคราะห์กระบวนการระดมทรัพยากร และบทบาทขององค์กรพันธมิตรในระดับประเทศ เห็นว่า องค์กรพันธมิตรระดับประเทศที่เชื่อมโยงกับกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ได้เสริมสร้างความสามารถของกลุ่มชาวบ้านทั้งสองกลุ่มในการสร้างพันธมิตรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่กระนั้น ก็ดี การช่วยเสริมสร้างพันธมิตร โดยองค์กรภายนอกยังมีความจำกัด เนื่องจากระดับของความเข้มแข็งของชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดความสามารถนั้น

ดังได้พิจารณาในบทที่ 9 จะเห็นว่า กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกได้นำทรัพยากรต่างๆ เข้ามาจากองค์กรในระบบพันธมิตรระดับประเทศ สำหรับทรัพยากรด้านข้อมูล สองกลุ่มนี้ นอกจากจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวเอง ยังขอความช่วยเหลือจากกลุ่มเอ็นจีโอด้านสิ่งแวดล้อม และพลังงาน หรือสหภาพความ และส่วนทรัพยากรด้านความชอบธรรม และความมีชื่อเสียง ก็นำเข้ามาจากองค์กรกลุ่ม บุคคลที่ประกอบระบบพันธมิตรเช่นกัน

จะกล่าวได้ว่า ทรัพยากรข้อมูลของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกได้นั้น เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่เสริมสร้างพันธมิตรขององค์กรเคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัด

ดังได้กล่าวในบทที่ 4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก คือ *sense of crisis* ซึ่งเป็นแรงจูงใจ (incentive) ให้ชาวบ้านกรูดและบ่อนอกเข้าร่วมขบวนการคัดค้าน อย่างไรก็ตาม ความร้ายแรงของ “วิกฤติ” ประชาชนทั่วไปที่อยู่บนพื้นที่ไม่ค่อยสนใจและไม่ค่อยเข้าใจในกรณีขบวนการคัดค้าน โครงการขนาดใหญ่ *sense of crisis* ของคนท้องถิ่น มักถูกมองว่า เป็นเพียงแค่ *NIMBY Syndrome* (ความรู้สึกที่ไม่อยากให้สร้างในถิ่นของตน) เท่านั้น เพื่อที่จะสร้างพันธมิตรจำนวนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องค้นหาและเผยแพร่ปัญหาต่างๆ และหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสาธารณะ(public issues) เพื่อเรียกความสนใจจากประชาชนรอบๆ และทำให้ประชาชนส่วนนั้นมี *sense of crisis* อย่างเช่นเดียวกัน (ดูแผนภูมิที่ 11.1.) จึงจะให้เข้าร่วมขบวนการคัดค้านได้

แผนภูมิที่ 11.1. ตัวแบบวิกฤติ ปัญหา กับพัฒนาการของขบวนการทางสังคม

หมายเหตุ : หมายถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อแต่ละกลุ่ม ; หมายถึงการค้นพบปัญหา

ที่สำคัญ คือ เพื่อที่จะหยิบยกปัญหา โครงการโรงไฟฟ้าขึ้นมาเป็นประเด็นสาธารณะ(public issues) นั้น จำเป็นต้องมีทรัพยากรด้านข้อมูลที่น่าไปประกอบการศึกษาปัญหาต่างๆ และไม่ว่าจะเป็นผลกระทบสิ่งแวดล้อม เรื่องการทุจริตมีการเช่าที่ดินสาธารณะ หรือความผิดพลาดในการกำหนดคน โขบาย ฯลฯ ข้อมูลสำคัญๆ ที่กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก นำมาใช้เพื่อค้นพบปัญหาเหล่านี้ นำมาจากกลุ่มเอ็นจีโอ นักวิชาการ และสหภาพความ หรือร่วมกันจัดหาข้อมูลเหล่านี้ กล่าวคือ ความเชื่อมโยงกัน (linkage) ระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กับองค์กร กลุ่ม และเครือข่ายในระบบพันธมิตรระดับประเทศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านสองกลุ่มนั้น สามารถค้นพบและเผยแพร่ปัญหาต่างๆ ของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกได้ เพื่อเรียกความสนใจจากประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับโครงการ และแม้แต่ชาวบ้านในท้องถิ่น ที่ไม่ได้รับรู้ข้อมูลความเป็นจริงมาก่อน

กรณีที่ชาวบ้านมรสวซึ่งอยู่ห่างจาก โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูดประมาณ 20 กม. จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านมรสวและได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มอนุรักษ์ฯบ้านกรูด หรือกรณีที่

ประชาชนในกิ่งอำเภอสามร้อยยอด ได้เข้ามาสนับสนุนการคัดค้านของชาวบ้านนอก สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า สมมุติฐานที่ 2 มีความถูกต้องตามที่ได้ตั้งไว้ เป็นเพราะในกรณีของกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านมรสว นอกจากมีสาเหตุเนื่องมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างชาวบ้านกรูด กับชาวบ้านมรสว ที่มีอยู่ตั้งแต่ก่อนมีการร่วมกัน (coalition) ระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดกับกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านมรสว ยังมีสาเหตุอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มนี้ได้เข้าร่วมขบวนการ ก็คือ การรณรงค์ปัญหาความรุนแรงของผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ ที่จะมีต่อชุมชนมรสว ทำให้เกิด *sense of crisis* ของชาวบ้านมรสวซึ่งส่วนใหญ่ทำมาหากินโดยการเลี้ยงโคนม ปลูกพืชเกษตรกรรม ว่านหางจระเข้ มะพร้าว ฯลฯ และข้อมูลที่น่าไปใช้ในการรณรงค์ครั้งนั้น เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการร่วมกันจัดหา และวิเคราะห์ข้อมูลในรายงานอีไอเอโดยกลุ่มชาวบ้านกรูดและกลุ่มศึกษาพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต

ความเชื่อมโยงกัน (linkage) ระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ยังมีความสำคัญต่อการสร้างพันธมิตรโดยเสริมสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มชาวบ้าน สองกลุ่ม การที่องค์กรหรือบุคคลที่มี "เครดิต" ในสังคม ออกมาคัดค้านโครงการโดยเป็นปากเสียงแทนชาวบ้านตัวเล็กๆ นั้น ทำให้เหตุผลในการคัดค้านมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น อนึ่ง การมอบรางวัลสิทธิมนุษยชนดีเด่นจากสภานายความ หรือ การมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากด้านมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ถือว่า เป็นการสร้างความชอบธรรมและความมีชื่อเสียง ทั้งนี้ ดังที่ Aveni (1978: 188) ได้กล่าวไว้ ซึ่งช่วยให้กลุ่มอนุรักษ์ฯ บ้านกรูดและกลุ่มรักษ์ท้องถิ่น ขยายจำนวนผู้สนับสนุนขบวนการคัดค้าน นอกจากนั้นยังทำให้ชาวบ้านกรูดและบ้านกรูดมีความรู้สึกภูมิใจและความมั่นใจต่อขบวนการการคัดค้าน มากขึ้น³ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจิตใจภายในกลุ่มผู้คัดค้าน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น ยังเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยมีโครงการอบรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งที่กลุ่มชาวบ้านและพันธมิตรร่วมกันจัดทำขึ้นในช่วงที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้องค์กรพันธมิตรในระดับประเทศช่วยเสริมสร้างพันธมิตรในระดับท้องถิ่นได้มากพอสมควรแต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาย่างไรในการระดมทรัพยากร ในระดับท้องถิ่นได้ ตัวอย่างเช่น ในกรณีของบ้านกรูด กลุ่มผู้คัดค้านไม่สามารถขยายมวลชนในเขตพื้นที่ของอบต.รชชัยได้ เนื่องจากกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านฝ่ายสนับสนุนครอบงำทุกหมู่บ้าน เป็นปัญหาที่จำกัดความสามารถของกลุ่มผู้คัดค้านในการระดมมวลชน องค์กรพันธมิตรไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้

กล่าวคือ ปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่กำหนดความสามารถในการระดมมวลชนก็คือ ลักษณะของความสัมพันธ์ภายในชุมชน หรือลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร (organization substructure) (Eschen 1971) ในชุมชน ดังได้กล่าวในการพิสูจน์สมมุติฐานที่ 1 ในกรณีของบ้านกรูด ความสัมพันธ์ภายในชุมชนมีความแตกแยกกัน ซึ่งทำให้ความสามารถในการระดมมวลชนของกลุ่มชาวบ้านกรูดน้อย โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรนั้นเปลี่ยนแปลงได้ยาก

11.2. ข้อสังเกตทางทฤษฎี

ดังได้กล่าวมาแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย วิเคราะห์ขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด และบ่อนอกโดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ ในทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากร ทฤษฎีนี้ ถูกวิจารณ์จากนักวิชาการที่ให้น่าหนักกับทฤษฎีว่าด้วยขบวนการทางสังคมแบบใหม่ (new social movement) มาโดยตลอด ดังเช่น ผาสุก พงษ์ไพจิตรกล่าวว่า "... (ทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากร: ผู้วิจัย) ... ไม่ได้ให้วิธีคิดเพื่อช่วยให้

เข้าใจที่มาและบทบาทของขบวนการทางสังคมของประเทศกำลังพัฒนา...” และกล่าวต่อว่า “...ทฤษฎีสถำนกนี้ยังไม่ลึกซึ้งนัก ทั้งยังมีได้วิเคราะห์ขบวนการได้กลับจากภาครัฐและกลุ่มอื่นๆในสังคม...”(2545: 21)

อย่างไรก็ตาม ดังได้ให้เห็น ในการศึกษาครั้งนี้ สมมุติฐานต่างๆที่ถูกตั้งขึ้นโดยทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากรหรือ *resource mobilization perspective* ยังสามารถนำมาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับ “ปรากฏการณ์ความเป็นจริง” ในขบวนการทางสังคมในประเทศเหล่านี้ ผู้วิจัยเห็นว่า การที่กล่าวซ้ำๆ ว่า ขบวนการประชาชนไทย เป็นการปรากฏตัวของ “การเมืองภาคประชาชน” หรือ “เป็นขบวนการข้ามชนชั้น” นั้น ที่จริงแล้ว ไม่มีประโยชน์ในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับกระบวนการต่อสู้ของประชาชนที่กำลังจะเติบโตขึ้นในประเทศไทยอย่างลึกซึ้ง แม้ว่า จะเห็นได้ อย่างชัดเจนว่า ขบวนการประชาชนในประเทศไทย เป็นขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่ แต่ ความเป็น “รูปแบบใหม่” นั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยปราศจากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่างๆในขบวนการประชาชนอย่าง “ลึกซึ้ง” โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ในทฤษฎีการระดมทรัพยากร อย่างเช่น ตัวแบบสนามพหุสัมพันธ์ขององค์กร (multi-organizational field model) ที่ได้นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ อนึ่ง เรื่องขบวนการได้กลับก็ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นการศึกษาในสำนักทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากรอยู่แล้ว เช่น ประเด็นสำคัญ ใน การ ศึกษา ของ Luther P. Gerlach (1999) ใน เรื่อง “ *The Structure of Social Movements: Environmental Activism and Its Opponents* ” คือ ขบวนการได้กลับ (counter movement) นั้นเอง⁴

อย่างไรก็ตาม อาจต้องยอมรับว่า มีความจำเป็นต้องปรับปรุงทฤษฎีนี้ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น กับสภาพความเป็นจริงของขบวนการประชาชน (people’s movements / popular movements) ในประเทศกำลังพัฒนารวมถึงประเทศไทย จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อสังเกตซึ่งน่าจะมีประโยชน์ในการปรับปรุงทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากร ดังนี้

ประการแรก ทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากร สมมุติฐานว่า หากองค์กรหรือเครือข่ายที่มีอยู่แล้ว (pre-existing organization) มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์หรือเป้าหมายของขบวนการทางสังคม องค์กรเหล่านี้สามารถกลายเป็นแหล่งทรัพยากรด้านบุคลากรในขบวนการทางสังคมได้โดยมีฐานะที่เป็นข่ายการสื่อสาร (communication network) ระหว่างบุคคลต่างๆ (Pinard 1968: 684-686; Hasegawa 1985: 141-142; Eder 1993: 55) กล่าวคือ ทฤษฎีสถำนกนี้ สมมุติฐานไว้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจะเกิดขึ้นบนพื้นฐาน โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ (organization substructure) (Eschen 1971)

การศึกษาครั้งนี้ พบว่า โดยหลักการแล้ว สมมุติฐานดังกล่าวซึ่งตั้งขึ้น โดยใช้กรอบการวิเคราะห์แบบกลุ่มที่มีความเป็นปึกแผ่น (solidarity group model) นั้น มีความถูกต้องในกรณีขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด และน่าจะมีความถูกต้องในกรณีองค์กรการเคลื่อนไหวอื่นๆ ในประเทศไทยด้วย

อย่างไรก็ตาม อย่างที่เห็นได้จากคำว่า pre-existing organizations สมมุติฐานนี้ ตั้งขึ้นมาในบริบทของสังคมตะวันตกซึ่งมีประชาสังคมเกิดขึ้นมานาน มีองค์กรต่างๆ ที่เรียกว่า สมาคมสมัครใจ (voluntary associations) จำนวนมาก อาจไม่มีความเหมาะสมในการวิเคราะห์ขบวนการชาวบ้านในประเทศไทย เนื่องจากสังคมชนบทไทยยังไม่มีการจัดตั้งองค์กร กลุ่ม เครือข่ายที่เป็นทางการ ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็น “organizations” แม้มีการจัดตั้งกลุ่มทางอาชีพ จำแนกตามสาขาอาชีพบ้าง แต่อัตราจำนวนสมาชิกกลุ่มในชนบทต่ำมาก และไม่ค่อยมีกิจกรรมใดๆ จึงทำให้สมาชิกกลุ่มขาดความเป็นสมาชิกเดียวกัน ในสภาพการณ์เช่นว่านี้ องค์กรการเคลื่อนไหวไม่สามารถเกิดขึ้นบนพื้นฐานของโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ

การศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการระดมทรัพยากรขององค์กรการเคลื่อนไหวในกรณีศึกษา คือ เครือญาติ เพื่อนฝูง บริวารของผู้มีอิทธิพล ฯลฯ ที่ไม่สามารถเรียกได้ว่า เป็น “organizations” อย่างที่มีอยู่ในสังคมตะวันตก ในการศึกษาครั้งนี้ เรียกเครือข่ายทางสังคมเหล่านี้ว่า เป็น pre-existing “informal” organizations

ประการที่สอง ในสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ ไม่ว่าจะเป็้องค์กรการเคลื่อนไหว (SMO) หรือองค์กรการเคลื่อนไหวการโต้กลับ (counter movement organizations CMO) “องค์กร” นั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยการรวมตัวกันขององค์กรที่มีอยู่อย่างแน่นนอน ในกรณีขบวนการชาวบ้านในสังคมชนบทไทย คือ ขบวนการทางสังคมส่วนใหญ่ในประเทศไทย องค์กรในขบวนการนั้น เกิดขึ้นพร้อมๆกันกับการกำเนิดของขบวนการ และการขยายตัวขององค์กร ควบคู่ขนานไปกับพัฒนาการของขบวนการด้วย

ประการที่สาม Meyer and Tarrow (1998: 4) ยืนยันว่า “...ปัจจุบัน “สังคมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement society)” กำลังจะปรากฏขึ้นมาเป็นรูปธรรม...” ในความคิดเห็นของ Meyer and Tarrow “สังคมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement society)” นั้นหมายถึงสังคมที่มีองค์กรการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย และสรุปลักษณะเด่นชัดของ “สังคมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement society)” ว่า

“...1. ขบวนการต่อต้านทางสังคม (social protest) เกิดขึ้นเป็นระยะๆ หากการเมืองแบบประชาธิปไตยยังมีความมั่นคงในอนาคตอันใกล้ การต่อต้านทางสังคม (social protest) น่าจะกลายเป็นกิจกรรมประจำชีวิตสมัยใหม่ (modern life) ...2. การกระทำร่วมมือในรูปแบบขบวนการต่อต้านทางสังคม (social protest) เกิดขึ้นบ่อยโดยผู้กระทำที่มีลักษณะหลากหลาย และมักจะมีข้อเสนอหลากหลายมากกว่าในอดีต...3. การทำให้อยู่ในรูปของสถาบัน (institutionalization) และการทำให้เป็นมืออาชีพ (professionalization) เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัด ซึ่งทำให้ความสามารถขององค์กรการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องสูงขึ้น ขบวนการทางสังคมกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองที่ปรกติ (conventional politics)...” (Meyer and Tarrow 1998: 4)

“สังคมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement society)” นี้ เป็นความคิดพื้นฐานในสำนักทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากร ทำให้นักวิชาการในสำนักนี้ เน้นไปที่การวิเคราะห์ organizations หรือ organizational ecology ดังเช่น Zald กับ McCarthy (1977: 1220-1222 =1989: 28-35) เน้นศึกษาองค์กรการเคลื่อนไหวในรูปแบบสถาบันทางการเมือง และมองว่า องค์กรการเคลื่อนไหวมักจะนำทรัพยากรจากการแลกเปลี่ยนแบบการตลาด (market exchange / market-managerial mechanism) ระหว่างองค์กรต่างๆ (Lo1992)

ทั้งนี้ มีความเหมาะสมค่อนข้างน้อยกับสภาพความเป็นจริงของขบวนการทางสังคมในประเทศไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า กลุ่มเอ็นจีโอ สถาบันทางวิชาการ สภานายความ ฯลฯ อาจถือว่่า เป็นองค์กรการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะใกล้เคียงกันกับที่นักวิชาการในสำนักทฤษฎีว่าด้วยการระดมทรัพยากร ได้กล่าวไว้ และในกรณีของขบวนการประชาชนในประเทศไทย องค์กรเหล่านี้ กำลังจะมีบทบาทมากขึ้นในเวทีทางการเมือง ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นว่า “สังคมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement society)” ปรากฏตัวขึ้นมาในประเทศไทยด้วย ในอนาคตอันใกล้นี้ “ภาคขบวนการประชาชน (people’s movements sector)”

ประกอบด้วยกลุ่มประชาชน เอ็นจีโอ นักวิชาการ ฯลฯ อาจพัฒนาเป็น “สังคมของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement society)” ในสังคมไทยก็ได้

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมา เห็นว่า แม้อองคกรเหล่านี้ มีส่วนเกี่ยวข้องในขบวนการและมีการเชื่อมโยงกันซึ่งกันและกัน แต่ยังมีความเป็นองค์กรค่อนข้างน้อย ความเชื่อมโยงกันระหว่างองค์กรต่างๆ พัฒนาขึ้นมาบนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบส่วนตัว เช่น เครือข่ายของอดีตนักศึกษารุ่น 14 ตุลา 6 ตุลา ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “องค์กร” ในขบวนการทางสังคมในประเทศไทย ควรจะวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “บุคคล” ในขบวนการทางสังคมด้วย หรืออาจต้องเน้นไปที่ “บุคคล” มากกว่า

กล่าวโดยสรุป กรอบการวิเคราะห์ที่เสนอโดยสำนักทฤษฎีการระดมทรัพยากร มีประโยชน์สูงต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องขบวนการทางสังคมในประเทศไทย แต่เนื่องจากกรอบการวิเคราะห์เหล่านี้เน้นไปที่องค์กร ในการศึกษากรณีของประเทศไทย จึงควรจะขยายความหมายของ “องค์กร” ให้ไปรวมหมายถึงเครือข่ายทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ และเมื่อนำมาใช้ในการศึกษา ควรจะคำนึงถึงความสำคัญของ “บุคคล” ด้วย

11.3. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาส่วนหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับขบวนการทางสังคม และกระบวนการความขัดแย้งทางสังคมซึ่งเป็นเหรียญสองด้าน อย่างที่ Tilly (1978) ได้กล่าวไว้ ดังที่เห็นในหน้าหนังสือพิมพ์ ทุกวันนี้ ทั้งขบวนการทางสังคม และกระบวนการความขัดแย้งทางสังคมในสังคมไทย ซึ่งมีจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกัน การศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของประโยชน์ต่อผู้วิจัยในด้านการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับขบวนการทางสังคมในประเทศไทย และยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องต่อการต่อสู้ของประชาชน แต่การศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก การวิเคราะห์กระบวนการระดมทรัพยากร จึงอาจยังไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร ในการศึกษาต่อไป อาจจะใช้การศึกษาเชิงปริมาณมาประกอบการศึกษาเพื่อวัดระดับในเรื่องของความเหนียวของการเชื่อมโยงกัน (strength of linkage) ความกว้างของการเชื่อมโยงกัน (breadth of linkage) และตลอดจนปริมาณทรัพยากรอย่างชัดเจน และเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบการระดมทรัพยากรระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวสองแห่งรอบด้าน

การต่อสู้ของชาวบ้านกรุดและบ่อนอกเพื่อปกป้องชุมชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ยังไม่สำเร็จผลตามเป้าหมายที่ชาวบ้านได้ตั้งไว้ตั้งแต่ต้น แต่ก็ถือว่าเป็นหนึ่งในบรรดาขบวนการประชาชนที่สามารถยืนหยัดต่อสู้กับอำนาจรัฐได้อย่างเข้มแข็งมากที่สุด ที่ผ่านมา โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ยกเลิกไปแล้วนั้น แต่มีบางกรณีเท่านั้น ตัวอย่างเช่นเขื่อนน้ำโจน หรือเขื่อนแก่งกรุง หากมีความสำเร็จในการยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกแล้ว ก็จะเป็นชัยชนะเชิงประวัติศาสตร์ของขบวนการประชาชน และการต่อต้านโรงไฟฟ้าทั้ง 2 โรงที่ได้เติบโตมาโดยใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญอย่างเต็มที่ และจะเป็นตัวอย่างของขบวนการประชาชนในอนาคต

¹ เพราะหากกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่เคียงข้างกับองค์กรการเคลื่อนไหว ก็ถือว่า เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ ในตรงกันข้าม หากกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ฝ่ายคู่แข่งขององค์กรการเคลื่อนไหว ก็ถือว่า เป็นอุปสรรคใหญ่ที่จำกัดทรัพยากรที่องค์กรการเคลื่อนไหวเข้าถึงได้

²ความคิดแบบที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับการพัฒนา

³เช่น นายวิน ชาวทวง (วันที่10 มกราคม 2545) “...สิ่งที่พวกเราคัดค้านอยู่ เป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีความชอบธรรม เพราะนักวิชาการ ส.ว. ก็ออกมาคัดค้านด้วย...เรามั่นใจว่า ชนะโรงไฟฟ้า...”

⁴นอกจากนั้น ดู เช่น Tarrow (1994:164) Polta and Diani (1999:199,200,208) Katagiri Shinji (1995: 86)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย